

ЗАХТЕВ

(Број захтева)

(Датум)

Веће научних области друштвено-хуманистичких наука
(Назив већа научне области коме се захтев упућује)

за давање сагласности на одлуке о усвајању извештаја Комисије за оцену докторске дисертације и о именовању комисије за одбрану

Молимо да, сходно члану 48 ст. 5 тач. 4) Статута Универзитета у Београду ("Гласник Универзитета", бр. 201/2018, 207/2019, 213/2020, 214/2020, 217/2020, 230/21, 232/22, 233/22 и 236/22), дате сагласност на одлуку о усвајању извештаја Комисије за оцену докторске дисертације:

КАНДИДАТ Александра (Гојко) Малешевић
(име, име једног од родитеља и презиме)

студенткиња докторских студија на студијском програму Теологија,
уписана на докторске студије 2023. године,

пријавила је тему докторске дисертације дана 27.11.2023, под називом:

Биомедицински потпомогнута оплодња у хуманој репродукцији у светлу антропологије Светог Максима Исповедника

из научне области: теологија

Универзитет је дана 24.12.2024 својим актом под бр. 61206-4848/2-24 дао сагласност на предлог теме докторске дисертације која је гласила:

Биомедицински потпомогнута оплодња у хуманој репродукцији у светлу хришћанске антропологије

Име и презиме ментора проф. др Игнатије Мидић

Комисија за оцену докторске дисертације именована је на седници одржаној 2.6.2025. одлуком факултета под бр. 0104-260/4, у саставу:

	Име и презиме члана комисије	звање	научна област	Установа у којој је запослен
1.	др Златко Матић	Ванредни професор	Теологија	УБПБФ
2.	др Зоран Деврња	Редовни професор	Теологија	УБПБФ
3.	др Душко Прелевић	Редовни професор	Филозофија	Универзитет у Београду Филозофски факултет

Напомена: уколико је члан Комисије у пензији навести датум пензионисања.

Датум стављања извештаја Комисије и докторске дисертације на увид јавности 10.6.2025.

Наставно-научно веће факултета усвојило је извештај Комисије за оцену докторске дисертације на седници одржаној дана

Комисија за одбрану докторске дисертације именована је на седници одржаној 18.9.2025.

одлуком факултета под бр. 0104-416/5, у саставу:

	Име и презиме члана комисије	звање	научна област	Установа у којој је запослен
1.	др Златко Матић	Ванредни професор	Теологија	УБПБФ
2.	др Зоран Деврња	Редовни професор	Теологија	УБПБФ
3.	др Душко Прелевић	Редовни професор	Филозофија	Универзитет у Београду Филозофски факултет

Напомена: уколико је члан Комисије у пензији навести датум пензионисања.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

- Прилози:
1. Одлука Наставно-научног већа о усвајању извештаја Комисије за оцену докторске дисертације и одлука о именовању Комисије за одбрану докторске дисертације
 2. Извештај Комисије о оцени докторске дисертације
 3. Примедбе на извештај Комисије о оцени докторске дисертације (уколико их је било) и мишљење Комисије о примедбама

Напомена: Факултет доставља Универзитету захтев са прилозима у електронској форми и у једном писаном примерку за архиву Универзитета

На основу чл. 28. и чл. 67. Статута Православног Богословског факултета Универзитета у Београду, Наставно-научно веће Факултета на својој 10. седници у школској 2024/2025, одржаној 18.7.2024. године, донело је следећу

Веће доноси

ОДЛУКУ

1. Прихвата се извештај Комисије за преглед и оцену докторске дисертације **Александре Малешевић** под насловом "Биомедицински потпомогнута оплодња у хуманој репродукцији у светлу хришћанске антропологије" у саставу: **др Златко Матић**, ванредни професор Православног богословског факултета Универзитета у Београду; **др Зоран Деврња**, редовни професор

Православног богословског факултета Универзитета у Београду; **др Душко Прелевић**, редовни професор Филозофског факултета Универзитета у Београду.

2. Задужује се Служба за студентска питања Факултета да предметни извештај са предлогом и потребном документацијом достави Већу научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду на сагласност.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

Александра Малешевић предала је Већу пријаву за израду докторске дисертације, заведену под бр. 4/773 од 27.11.2023. године.

Дана 26.11.2024. Веће Факултета је прихватило извештај комисије за одобрење теме, а Веће научних области друштвено-хуманистичких наука је на својој седници 24.12.2024. дало сагласност на предлог теме докторске дисертације.

Кандидаткиња је дана 10.2.2025. предала докторску дисертацију, заведену под бр. 4/11. Веће Факултета оформило је комисију за преглед и оцену докторске дисертације дана 2.6.2025. године, а комисија је поднела извештај Факултету, бр. 4/59 који је са радом стављен на увид јавности, дана 10.6.2025. године.

Кандидаткиња је објавила рад „Породичноправни и хришћански аспект материнства и очинства у поступку биомедицински потпомогнутог оплођења“, *Теолошки йоїледи* 2/2016 Београд, 339-361.

По разматрању поднетог извештаја, Наставно-научно веће Православног Богословског факултета Универзитета у Београду, донело је одлуку као у диспозитиву.

Доставити:

-Именованом

-Већу научне области УБ

-У досије

-Архиви

ДЕКАН

проф. др Зоран Ранковић

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ПРАВОСЛАВНОГ БОГОСЛОВСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

РЕФЕРАТ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ СТРУЧНЕ
КОМИСИЈЕ ЗА ПРЕГЛЕД И ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Биомедицински потпомогнута оплодња у хуманој репродукцији у светлу хришћанске
антропологије

ДОКТОРАНДА Александре Г. Малешевић

На седници Наставно-научног већа Православног богословског факултета Универзитета у Београду, одржаној 2. јуна 2025. године, а пре тога на Већу докторских студија одржаном 29. априла 2025. године, изабрана је Стручна комисија за преглед и оцену докторске дисертације Александре Г. Малешевић, под насловом: *Биомедицински потпомогнута оплодња у хуманој репродукцији у светлу хришћанске антропологије*, у саставу: др Златко Матић, ванредни професор Православног богословског факултета Универзитета у Београду, др Зоран Деврња, ванредни професор Православног богословског факултета Универзитета у Београду и др Душко Прелевић, редовни професор Филозофског факултета Универзитета у Београду. Комисија после читања дисертације и међусобног консултовања има част да Наставно-научном већу поднесе свој следећи:

РЕФЕРАТ

1. Основни подаци о кандидату

Александра Малешевић рођена је 23.1.1981. у Босанској Градишци. После завршене Гимназије у Бањој Луци редовно је студирала на Православном богословском факултету Универзитета у Београду од 1999. до 2003. године, где је дипломирала 2003. године. Академске 2004/05. године после положеног грчког језика уписује магистарске студије на Теолошком факултету Аристотеловог универзитета у Солуну, ужа научна област *Систематско богословље*, где под менторским руковођењем проф. др Георгиоса

Мартзелоса израђује и брани магистарски рад на тему: *Очовечење Бога Логоса као предначинени циљ постојања твари по светом Максиму Исповеднику* 2009. године. Докторске студије на Православном богословском факултету Универзитета у Београду уписује 2013/14. године на тадашњој катедри „Теологија и савремена медицина у дијалогу“, под менторским руководством епископа др Максима (Васиљевића), тадашњег редовног професора Православног богословског факултета Универзитета у Београду. У академској 2015/16. години похађа теоријска предавања на мастер студијама *Репродуктивна биологија* Департмана за биологију и екологију ПМФ у Новом Саду. Учествоје на Петом годишњем симпозиону 2013. године „*Српска теологија данас*“ радом о асистираној репродуктивној технологији из теолошког угла. Објављује радове у часописима *Теолошки погледи*, *Жички благовесник* и *Православни мисионар* на теме богословског приступа биомедицински потпомогнутој оплодњи. Од 2008. године предаје верску наставу у средњој и основним школама у Бајиној Башти, епархија жичка.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет дисертације представља питање прихватљивости поступака биомедицински потпомогнуте оплодње (БМПО) у хуманој репродукцији са хришћанског аспекта. Потпомогнута оплодња постала је једна од најактуелнијих тема данашњице које се тичу егзистенције човека. Реч је о својеврсном начину постанка човека другачијем од спонтаног, јер се дешава уз помоћ људске интервенције. Самим тим, теолошко сагледавање биомедицинске теме потпомогнуте оплодње у овој дисертацији можемо окарактерисати као примењену теологију. Као компаративна теолошко-биомедицинско- правна студија писана из теолошког угла, дисертација је намењена не само теолошкој, него и најмање медицинској и правној научној јавности. У том контексту, кандидат најпре сагледава у којим оквирима БМПО представља тему хришћанске мисли, постављајући питање прихватљивости њених поступака на онтолошку раван. Такође, обострана објашњења основних појмова, како медицинских тако и теолошких, ради разумевања приступа и закључака од стране оних који припадају како једној тако и другој научној области као оних којима је рад намењен, налази нужним.

У контексту упознавања теолошке јавности са поступцима потпомогнуте оплодње излаже и образлаже појединачне такве поступке, разврставајући их са медицинског аспекта на поступке пре оплодње, методе оплодње и поступке после оплодње, у мери у којој је то потребно у складу са постављеним циљем дисертације. Такође, појединачне поступке потпомогнуте оплодње разврстава на поступке хомологног и хетерологног процеса, образлажући их у мери бављења питањем њихове прихватљивости.

Циљ дисертације је долазак до научно одрживог хришћанског става по питању

прихватљивости поступака БМПО-е. Ради остварења задатог циља, кандидат спроводи неопходан истраживачки рад на развоју адекватне научне методологије којом би било могуће доћи до образложивог, а тиме и одрживог хришћанског става по постављеном питању. С обзиром да се она са хришћанског аспекта креће у оквирима хришћанског циља људског постојања, и у вези са њим назначеног начина нашег живљења и поступања, кандидат се у ту сврху ослања на отачка изложења о наведеним темама. Примењујући их на задату савремену биомедицинску тему, формулише јединствен и недвосмислен критеријум прихватљивости поступака БМПО-е. Налази да утврђивање критеријума прихватљивости оваквих поступака даје могућност како доношења става уопште по том питању, тако и његовог образложења. Даље у раду, појединачне поступке потпомогнуте оплодње анализира са аспекта таквог критеријума, долазећи до става по питању прихватљивости сваког понаособ анализираних поступака.

3. Кратак опис садржаја дисертације

Докторска дисертација кандидата Александре Малешевић је подељена на шест главних поглавља, од којих је свако подељено на више потпоглавља.

У првом поглављу кандидат анализира сам појам биомедицински потпомогнуте оплодње и различите термине који се употребљавају када се говори о потпомогнутом начину оплодње у хуманој репродукцији. Поставља питање релевантности термина «вештачка оплодња» за потпомогнуту оплодњу, узимајући у обзир природу биохемијских процеса БМПО-е, али и сам начин оваквог вида оплодње. Примећујући експанзију примене поступака БМПО-е последњих неколико деценија, поставља питање разлога приступања оваквом, потпомогнутом начину репродукције у мери коју данас познајемо. Наводи кратак историјски преглед бављења потпомогнутим оплођењем, у којем се читава динамика примене оваквих поступака.

У другом поглављу налази да медицина, као начин поступања према човеку који има свој етички кодекс, представља поље интересовања теологије, односно хришћанске антропологије. Ако је борба медицине против људског инфертилитета као слабости човека са хришћанског аспекта прихватљива, поставља питање да ли је и потпомогнута оплодња, као један њен облик, прихватљива. Закључује да је хришћански став по том питању утемељен на хришћанском етосу живљења, као оном који је у служби остварења хришћанског циља људског постојања. Поставља полазно питање везе древних отаца Цркве са савременом биомедицинском темом потпомогнуте оплодње и налази да је она принципијелно иста као код отаца савременог доба, заснована на истим одређењима човека у оквиру хришћанске антропологије. Без обзира на то што би код теолога савременог доба предност за читаоце могла бити та што бисмо у њиховим делима могли

наћи њихове експлицитне ставове у оквиру поменуте теме, ти ставови би били засновани на истим хришћанским одређењима човека. Допринос отачког богословља теми БМПО-е налази у могућности одређења критеријума прихватљивости таквих поступака, на основу којег би било могуће заузети хришћански став по том питању.

У трећем поглављу, које је превасходно намењено теолошкој научној јавности, излаже поступке потпомогнуте оплодње, разврставајући их у односу на оплодњу и према учесницима, у мери бављења питањем њихове прихватљивости. У оквиру поступака пре оплодње нарочиту пажњу обраћа на поступке прикупљања гамета и њихово замрзавање, међу методама оплодње на интраутерину инсеминацију, класичну вантелесну оплодњу и методу микрофертилизације као најчешће кориштене методе, а међу поступцима после оплодње на интервенције на ембрионима и њихово замрзавање. У хетероложном процесу излаже поступке хетерологне оплодње донираним гаметима, односно употребу донираног ембриона у поступку, као и варијанте сурогат материнства као хетероложни процес у контексту гестације. Под хомологни процес сврстава поступке хомологне оплодње, то јест поступке такве оплодње при којој се користе сопствене репродуктивне ћелије лица која у својству намераваних родитеља приступају таквом поступку. Такође, целокупан процес сматра хомологним не само уколико је оплодња хомологна, односно извршена репродуктивним ћелијама намераваних родитеља који му приступају и којима ће дете припасти по рођењу, него и уколико генетска мајка буде и гестацијска мајка – она која износи трудноћу, и којој ће дете по рођењу и припасти.

У четвртном поглављу, које је првенствено намењено медицинској и правној научној јавности, кандидат се бави питањем критеријума прихватљивости поступака БМПО-е. Поставља питање потребе и начина његовог утврђивања, увиђајући постојање различитих ставова по питању прихватљивости поменутих поступака. Потребу утврђивања таквог критеријума налази у могућности како самог доношења става по питању прихватљивости поступака БМПО-е, тако и његовог образложења. Износи став да када критеријум не би био јасно формулисан, иако то не значи да нечији став не би био заснован на њему као ономе који га омогућава, и да за онога ко на основу неког критеријума иначе расуђује он не мора бити посебно и за ту прилику утврђен и образложив, у овом случају би, ипак, изостало образложење таквог става због немогућности да се искаже на основу чега је донет, а самим тим и његова прихватљивост од стране других којима је страно на каквом критеријуму је заснован. Формулисање поменутог критеријума сматра преломном тачком дисертације као одредницом добијеног става о прихватљивости појединачних поступака БМПО-е. Налази да је начин његовог утврђивања у вези са остварењем хришћанског циља постојања човека, а који се тиче начина његовог постојања. У том контексту излаже какав је начин Божијег постојања на који је човек призван да се угледа и сам постоји богоподобно, и како му је то могуће остварити. На основу изложеног, поставља и анализира следећи критеријум прихватљивости поступака потпомогнуте оплодње: постојање љубавног односа међу

учесницима оваквих поступака у конкретним поступцима о чијој прихватљивости је реч. Наглашава постојање љубавног односа међу учесницима поступка о чијој прихватљивости је реч у самом поступку, изузимајући на тај начин могућност узимања постојећег љубавног односа међу намераваним родитељима уопште, то јест мимо поступка потпомогнуте оплодње којем желе да приступе за критеријум његове прихватљивости, закључујући да самим тим не значи његово постојање и у поступку о чијој прихватљивости је реч.

У петом поглављу кандидат примењује у дисертацији формирану критеријум на појединачне поступке хетерологног процеса, на основу чега доноси суд о њиховој прихватљивости. У овом оквиру анализира следеће поступке потпомогнуте оплодње: донираним гаметом (и то када јајна ћелија потиче од намераване мајке, а сперматозоид је донорски и када сперматозоид потиче од намераваног оца, а јајна ћелија је донорска, или једно јајне ћелије потиче од намераване мајке а цитоплазма је донорска), са донираним ембрионом, поступак сурогат материнства (и то парцијалну или генетску сурогацију, при чему јајна ћелија кориштена за оплодњу потиче од сурогат мајке, тако да је дете које жена носи и рађа и генетски њено, као и пуну или гестацијску, при чему јајна ћелија кориштена за оплодњу не потиче од сурогат мајке, већ од намераване мајке или трећег лица – донора), код истополних парова (и то женских и мушких, као и донираним гаметом – при чему би један од чланова истополне заједнице био и биолошки родитељ детета које се овим путем има родити, и са донираним ембрионом – при чему ни један од чланова истополне заједнице не би био генетски родитељ детета које се има родити), код лица које живи само и постхумне оплодње. Значајни удео у овом поглављу има осврт на законску регулацију извођења поменутих поступака у РСрбији важећим Законом о биомедицински потпомогнутој оплодњи из 2017. године и њихов правни контекст. Препознаје актуелне проблеме и критички анализира правне ставове и несугласице по питању прихватљивости извођења поменутих поступака.

У шестом поглављу кандидат сагледава питање прихватљивости хомологних поступака БМПО-е са аспекта у раду постављеног критеријума, желећи да дође до одговора на питање да ли потпомогнута оплодња у начелу може бити прихватљива са хришћанског аспекта, и зашто. У ту сврху примењује у дисертацији формирану критеријум на појединачне поступке хомологног процеса, при чему покушава да одговори на свако питање које препознаје као потенцијалну недоумицу у овој теми. Служи се резултатима спроведеног истраживања јавног мњења по питању прихватљивости поступака БМПО-е, које доноси у Прилогу дисертације. У оквиру хомологног процеса анализира следеће поступке: замрзаваним гаметима, настанак прекобројних ембриона у поступку БМПО-е и њихово замрзавање, са замрзаваним ембрионима и прихватљивост хомологног поступка БМПО-е у контексту саме оплодње. С обзиром да је питање прихватљивости начина оплодње људског бића везано и за питање почетка људског живота, кандидат у овом поглављу сагледава и то питање у светлу хришћанске

антропологије. Поставља дилему да ли је питање почетка људског живота превасходно биолошко или философско, односно теолошко питање, те коме би требало претпустити одговор на њега. Излаже димензију у којој се хришћанска антропологија бави поменутиим питањем, у равни састава људског бића. Прихватљивост хомологног поступка потпомогнутог оплођења, у којем је као и код зачећа природним путем оплодња хомологна, кандидат своди пре свега на прихватљивост самог оваквог вида оплодње – биомедицински потпомогнутог – која као таква не представља плод конкретног односа оних спајањем чијих гамета долази до ње, без обзира о којој методи се ради: некој од унутартелесних или вантелесних. На чињеници да до става по питању прихватљивости поступака БМПО-е долази на основу односа између намераваних родитеља у контексту постанка њиховог потомка на овај начин, примењујући на њега поменути критеријум, без обзира да ли се новонастали плод сматра људским бићем и у ком развојном стадијуму, закључује да питање почетка људског живота не мора утицати на донети став према поменутом критеријуму. То би значило да је, према истом критеријуму, могуће доћи до истог става по питању прихватљивости поступака БМПО-е и онима чији су ставови о почетку људског живота различити, јер га ти ставови према поменутом критеријуму нужно не одређују, што проширује могућност дијалога на ову тему. Доводи у питање и однос према онима који су већ постали помоћу БМПО-е са аспекта истог критеријума.

4. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Резултат и научни допринос дисертације препознаје се у следећем:

Комисија констатује да је кандидат студијски приступио питању прихватљивости поступака БМПО-е у светлу хришћанске антропологије, као теми представљене дисертације. У мери постављеног питања изложила је поступке потпомогнуте оплодње, имајући за циљ упознавање теолошке јавности са овим поступцима. Расветљава везу теме потпомогнуте оплодње са светоотачким учењем Цркве и износи отачка изложења о хришћанском циљу људског постојања и начину његовог остварења. То је утицало на утврђење јединственог и недвосмисленог критеријума прихватљивости поменутих поступака, први пут у богословској мисли, што представља основни научни допринос дисертације. Анализира одрживост и других критеријума прихватљивости поступака потпомогнуте оплодње. Применом у раду утврђеног критеријума на појединачне поступке БМПО-е долази до става по питању њихове прихватљивости са тог аспекта.

Начин бављења кандидата темом прихватљивости поступака БМПО-е отвара ново поље интересовања овом темом у домаћој научној мисли, како унутар-теолошкој, тако и у односу богословске мисли са медицинским, правним и другим заинтересованим субјектима дијалога. Изложени приступ постављеној теми представља новину како у

богословској мисли на нашем говорном подручју, тако и у православној богословској мисли уопште, што даје пионирски значај овој дисертацији.

5. Закључак

Докторска дисертација Александре Малешевић под насловом *Биомедицински потпомогнута оплодња у хуманој репродукцији у светлу хришћанске антропологије* урађена је у складу с одобреном пријавом дисертације. Дисертација је по свом садржају оригинално и самостално научно-истраживачко дело, урађена по начелима одговарајуће систематско-богословске методологије и закључивања. Из тог разлога, Комисија са задовољством констатује да овај рад испуњава све научне параметре докторске дисертације и предлаже Наставно-научном већу Православног богословског факултета Универзитета у Београду да одобри јавну одбрану овог рада.

У Београду, 5. 6. 2025. године.

Чланови Стручне комисије за преглед и оцену дисертације:

др Златко Матић, ванредни професор Православног богословског факултета
Универзитета у Београду

др Зоран Деврња, редовни професор Православног богословског факултета
Универзитета у Београду

др Душко Прелевић, редовни професор Филозофског факултета

Универзитета у Београду